

Format de citation

Hlaváček, Ivan: review of: Jens Peter Clausen / Theo Kölzer (eds.), Die Urkunden der Karolinger. 2: Die Urkunden Ludwigs des Frommen, Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 2016, in: Český časopis historický, 2017, 3, p. 843-845, DOI: 10.15463/rec.864841468

český
časopis
historický

copyright

Cet article peut être téléchargé et/ou imprimé à des fins privées.
Toute autre reproduction ou représentation, intégrale ou substantielle de son contenu, doit faire l'objet d'une autorisation (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

Milan Švankmajer kdysi napsal, že „snaha o vlastní postoj k dějinám druhých zemí patří k právům i povinnostem každé národní historiografie, pokud nechce rezignovat na svou úlohu spolutvůrce kulturního povědomí své země“.¹ Kniha Jarmily Bednařikové z této perspektivy nepochybně plní svůj účel, tím spíše, že poslední publikace, která byla dosud k tématu vydána z pera českého autora, spatřila světlo světa v roce 1993.² Bednařiková zpracovala téma populární a nečekaně aktuální. Srovnání éry Vikingů s dobou stěhování národů lze považovat za opodstatněné a inspirativní. A pokud si autorka kladla jako jeden z cílů zbořit mýtus o „Vikinzích – drancujících barbarech“ – a představit jejich společnost i dějiny v co největší šíři a plasticitě, lze říci, že uspěla.

Jakub Marša

Die Urkunden der Karolinger

Zweiter Band – Die Urkunden Ludwigs des Frommen. Unter Mitwirkung von Jens Peter Clausen, Daniel Eichler, Britta Mischke, Sarah Patt, Susanne Zwierlein u. a. bearbeitet von Theo Kölzer, Erster, zweiter und dritter Teil (Monumenta Germaniae Historica – Diplomata Karolinerum Tomus II – Ludovici Pii Diplomata), Wiesbaden, Harrassowitz 2016, LXXXVII + 576 s., 577–1242 s., 1243–1676 s., ISBN 978-3-447-10091-5.

Před patnácti lety jsem měl v tomto časopisu příležitost (ČČH 100, s. 163) aspoň stručně upozornit na základní edici listin k ranému – merovejskému – středověku,

na jejímž dokončení po mnohých desetiletích „předávání štafety“ uvnitř Monumenta Germaniae Historica měl klíčovou zásluhu Theo Kölzer. (S jeho jménem se ve stejné řadě Monument setkáváme také u listinářů krále Arnolfa a císařovny Konstancie.) Nyní v citované klíčové evropské mediévistické instituci a jejich edičních výstupech nacházíme další opus magnum tohoto neúnavného editora (ale i autora dlouhé řady publikací z obecné mediévistické problematiky, zejména štaufského období) a spolu s W. Kochem dlouholetého redaktora Archivu für Diplomatik (do r. 2014). Vzpomenout je ale třeba ještě jeho, před několika lety předaného, velmi aktivního předsednictví Mezinárodní komise pro diplomatiku.

Tím nejtrvalejším Kölzerovým vkladem do vědeckého usilování jsou ovšem jeho edice, jejichž tituly doslova korunuje impozantní třísvazkový soubor listin bezprostředního nástupce Karla Velikého, Ludvíka Zbožného. Z jeho více než čtvrtstoleté vlády, která navazovala bezprostředně na vládu Karla Velikého (814–840), se dochovalo celkem 418 listin a je větší nebo menší povědomost o 229 deperditech. Připojena je i evidence jeho listů a upozorněno na v úvahu přicházející jednotliviny v dobových sbírkách formulí (tzv. Formulae imperiales), resp. na císařovu podpisovou účast v listinách jiných vydavatelů. Tento výčet ovšem říká málo o práci a umu, jež byly do edice vloženy. Neboť pochopitelně valná většina textů je dlouhodobě známa a v literatuře frekventována. Je ovšem stejně tak známo, že velká část materiálového dochování je velmi různorodého charakteru. Spektrum sahá od nepochybných originálů, jejichž počet ovšem zůstává velmi omezen, přes listiny v různé míře spadělané, interpolované či jinak tak či onak znehodnocené, až

1 Milan ŠVANKMAJER, *Kateřina II.*, Praha 1970, s. 9.

2 Lubomír KOŠNAR, *Severní Evropa v raném středověku a vikingská expanze*, Praha 1993.

k opisům i všelijakým dílčím druhotným dochováním jak středověkým, tak i novověkým, zejména pak z doby barokní. To všechno samozřejmě vzbuzuje nejružnější otázky po míře použitelnosti jednotlivých textů. Těch vychází – berou-li se v úvahu i zmíněná deperdita – zhruba pětadvacet písemností do roka vlády, tedy v průměru dva texty do měsíce, aniž by bylo možno být jen odhadnout množství deperdit, o nichž nevíme vůbec nic, ale musíme je v obecném kontextu nějak předpokládat, je Kölzerem podrobeno doslova mikroskopickému diplomatickému rozboru v nejširším slova smyslu.

Ale je ještě třeba vrátit se k úvodu, kde udivuje výčet osob, které editorovi různým způsobem poskytly pomocnou ruku. Ukazuje se, jak široký byl jeho záběr. Ale stejně tak je třeba parafrázovat závěr, v němž se Kölzer velmi nekompromisně – a podle mého velmi správně – vyjadřuje nejen k nepominutelné funkci a smyslu dlouhodobých projektů a jejich výstupů, ale zejména k trvalému významu jejich tištěné – papírové formy jako k neodmyslitelnému východisku jakékoliv seriózní vědecké práce. Dodávám k tomu, že to podle mého přesvědčení platí nejen pro období středověku, ale i pro doby mladší, kde ovšem přístup, vzhledem k enormnímu nárůstu pramenných výcho-
disk, může nabývat jiných forem.

Ale obraťme pozornost k sedmdesátistránkovému úvodu, jenž jednak vysvětluje editorovy postupy, jednak sumarizuje výsledky, ke kterým v rámci mnohaleté práce nad Ludvíkovými listinami Kölzer dospěl. Jejich členitější představení v rámci úvodního obsahu by bylo bývalo vítáno, protože pod lakonickým *Einleitung* se skrývá bohaté poučení, které zřetelně překračuje jinak běžnou technickou informaci. Ta tu

ovšem také je, aby nadto byla různě propojována s obecnějšími historickými tendencemi tehdejší doby, zejména pokud se týkalo dělby kompetencí a sfér vlivu Ludvíkových synů. Zevrubná pozornost byla pochopitelně věnována zejména rozboru a kvantifikaci dochování všech textů vydávaného souboru. Tu je především třeba upozornit na instruktivní tabulku dvaceti osmi vesměs církevních a pochopitelně převážně klášterních příjemců (s. XXV) s třemi a více doklady. Bezpečně tu vede St. Denis následovaný kláštery v Aniane, Farfě a dalších lokalitách. Nicméně více než polovinu souboru (52,7 %) tvoří jednotliviny pro 170 dalších příjemců. Hlavní pozornost je tu ovšem věnována „kanceláři“ a jejím jménem známým i anonymním členům a písařům, jakož i rozboru vnějších a vnitřních znaků včetně analýzy stylu. Poměrně velmi stručně je pojednán konkrétní obsah jednotlivých písemností. Důležitý je ovšem komentář k edici, který je vlastním klíčem k jejímu plnému pochopení.

Samotná edice v podstatě sleduje kanonizovanou formu klíčových klasických edic raně a vrcholně středověkých (u nás to platí, jak známo o Českém diplomatáři přemyslovské doby). Tím je ovšem řečeno příliš málo, protože jde i o to, co se předkládá v jednotlivých odstavcích, které vlastní edici předcházejí. Ve stručnosti lze konstatovat, že v oddílu „Dochování“ jsou zřetelně identifikovány všechny povědomé pramenné předlohy. A to i tehdy, jde-li o opisy, byť je třeba dochován originál. Že odstavce s uváděním edic, regestů event. faksimilí reflektují doslova vše, se rozumí samo sebou. Klíčový je ovšem poslední odstavec, podávající komentář k listině, její pravosti a formální či věcné míry věrohodnosti a k jejímu zařazení do historických souvislostí. Tyto komen-

táře často rozsahem přerůstají – při veškeré úspornosti vyjadřování – do samostatných analytických studií. Tak hned u prvního čísla pro klauzu kláštera v Poitiers to jsou plné dvě a půl strany petitu (115 řádek), i když to je nepochybně jeden z extrémů. Neznamená to ovšem, že bylo vždy řečeno poslední slovo, i když ve většině případů to bude platit.

Rejstříkový svazek dává uživateli do rukou spolehlivý klíč ve formě několika rejstříků: podstatné jsou rejstřík osobní a rejstřík místní a společný rejstřík/glosář slov a věcí, který zejména ve své části jednotlivých pojmů zůstává při uměřenosti. Seznamy příjemců, archivního uložení, více než stostránkový seznam edic a literatury, konkordance se staršími edicemi a odkazy k citovaným listinám starších vydavatelů dílo zakončují. Knihu definitivně uzavírá šestistránkový soupis addend a oprav, ukazující, že sice žádné lidské dílo není bez kazu, ale ještě spíše naznačující, že těch poklesků bylo věru minimálně. Více snad není třeba k chvále uvedené edice připojovat.

Ivan Hlaváček

Die deutschen Königspfalzen

Band 5 – Bayern, hg. von Caspar Ehlers, Helmut Flachenecker, Bernd Päffgen und Rudolf Schieffer

Teilband 3 – Bayerisch Schwaben, redaktionelle Mitarbeit Katharina Kemmer Göttingen, Vandenhoeck – Ruprecht 2016, XXXVIII + 286 s. + 20 mapek v textu a jedna volně ložená ve vnitřní straně obálky, ISBN 978-3-525-36523-6.

Zprávu je třeba začít citátem z přebalu, kde se z jedné recenze zmiňuje asi tolik, že toto repertorium patří k nejdůležitějším pro-

jektům dlouhého trvání (Langlaufprojekt) německé medievistiky. To je třeba podtrhnout, protože normální medievistický smrtelník už nabyl dojmu, že dílo skončilo se svým původním vydavatelem (Max-Planck-Institut für Geschichte) před více než deseti lety. Ale naštěstí tomu tak není, protože garanci za toto repertorium s určitým odstupem převzal jiný institut Společnosti Maxe Plancka, totiž frankfurtský ústav pro evropské právní dějiny (Max-Planck-Institut für europäische Rechtsgeschichte). Protože se domnívám, že předchozím svazkům díla nebyla věnována naší medievistikou pozornost, nebude na škodu provést nejdříve malou rekapitulaci:

Repertorium bylo vydáváno sešitově podle jednotlivých spolkových zemí. Počínaje rokem 1983 byly po víceleté přípravě postupně otvírány svazky: Hessensko (1), Durynsko (2), Bádensko-Württembersko (3) a Dolní Sasko (4). Nejnověji k tomu přistoupilo Bavorsko, ale s tím rozdílem, že se ustoupilo od sešitové formy a vyšel kompletní první svazek ze tří plánovaných, který obsáhl bavorské Švábsko. Kdy vyjdou oba zbývající bavorské, Čechám bližší svazky, editoři neuvádějí, i když o tématu se pracuje. O významu srovnávacího studia míst, v nichž se dosvědčeně zdržoval ambulantní – putující – římský panovník v období před rokem 1250, není pochyb. Zejména pak uvědomíme-li si strukturu díla, které se snaží postihnout všechny důležitější aspekty tohoto fenoménu. Jde o promyšlenou strukturu, v níž jsou podle jednotného schématu pečlivě registrovány a interpretovány i důležité obecné údaje, které výrazně přesahují vlastní užší funkci díla. V první, podstatné, řadě jde o postižení takových míst, kde je zachytitelná vlastní královská falc, královský dvůr nebo jiné říši bezprostředně patřící území.